

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	РИТОРИКА
Викладач	Барабаш Вікторія Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Контактний тел.	+38(066) 649-24-24
E-mail:	viktoria-k67@ukr.net
Обсяг та ознаки дисципліни	Вибіркова дисципліна, змістових модулів – 2. Форма контролю: залік. Загальна кількість кредитів – 4, годин – 120. Формат: очний (offline / face to face) / дистанційний (online). Мова викладання: українська.
Консультації	Консультації проводяться відповідно до Графіку, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua ; у режимі відеоконференцій Zoom, через електронну пошту, Viber за домовленістю.
Пререквізити	Особливі вимоги відсутні.

1. Мета і завдання дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Риторика»: розвинути мисленнєві, нормативні мовленнєві уміння та навички; опанування форми ефективної переконуючої комунікації за нестандартних ситуацій життєвого і професійного спілкування; сформувати уміння та навички ораторського мистецтва, розвинути майстерність створювати і виголошувати публічні промови.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: формування теоретичних уявлень про риторикку як навчальну дисципліну, її мету, завдання; ознайомлення з поняттями, категоріями, з'ясування її місця в системі наук; висвітлення історії риторики; вдосконалення практичних навичок та вмінь здобувачів у риторичних дискурсах монологу, діалогу, дискусії; опанування мистецтвом створювати з урахуванням професійної комунікативної спрямованості тексти певних жанрів; виховання свідомого ставлення до мовлення, культури, логіки, техніки мови.

2. Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні

Знати:

- своєрідність риторики як самостійної теоретико-прикладної науки;
- риторичну формулу як сукупність семи основних законів;
- організацію та управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю;
  - історичні витoki риторики;
  - українську школу красномовства;

- специфіку, різновиди і жанри публічного мовлення;
- особливості професійного красномовства;
- сучасний етикет публічного мовлення;
- риторичну специфіку громадсько-політичного, усного ділового мовлення і жанрів засобів масової комунікації;
- вимоги до мовленнєвої культури оратора.

Набути:

А. Мисленнєві уміння:

- креативні;
- логічні;
- якості мислення (самостійність; гнучкість; широчінь; глибина; критичність).

Б. Мовленнєві уміння:

- техніка мовлення;
- мовленнєва виразність;
- якості мовлення (правильність; доцільність; точність; ясність; ємність).

В. Комунікативні уміння:

- перцептивні;
- інтерактивні;
- емоційно-експресивні.

Г. Соціальні навички (soft skills):

- здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал;
- взаємодіяти в соціокультурному середовищі.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

У процесі організації освітнього процесу в Центральноросійському національному технічному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ЦНТУ; Положення про організацію вивчення вибіркового навчальних дисциплін та формування індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Риторика як наука і мистецтво

Тема 1. Визначення риторики від давнини до сучасності. Своєрідність риторики як самостійної теоретико-прикладної науки. Риторика як інтегративна наука публічної переконуючої комунікації. Місце риторики серед інших наук. Риторика і державне життя. Предмет, завдання і структура курсу. Категорії риторики: етос, пафос, логос, топос, інвенція, диспозиція, елокуція, елоквенція, меморія, акція.

Тема 2. Історичні витоки та розвиток риторики. Основні етапи зародження й розвитку риторики в історії людства. Міфологія красномовства. Розвиток риторики в античності. Риторика Давньої Греції. Риторика Стародавнього Риму. Риторика в Римській імперії. Розвиток риторики в епохи Середньовіччя, Відродження і модерну.

Тема 3. Розвиток риторики в Україні. Риторика у Київській Русі. Мовотворчість І. Вишенського. Мовна спадщина Григорій Сковороди Риторика в Києво-Могилянській академії. Риторика Феофана (Слезара, Єлісія) Прокоповича. Українська неориторика Любові на духовно-моральних засадах християнської етики.

Тема 4. Неориторика в розвинених країнах Заходу. Сучасні риторичні школи. Риторичні портрети ораторів від давнини до сучасності. Риторика і суспільство. «Язык — друг і ворог особистості». Протилежні оцінки мовлення, його небезпеки й благості. Двоїсте

ставлення до мовлення і риторики. Красномовство істинне і хибне (псевдокрасномовство).

Змістовий модуль 2. Теоретично-прикладна риторика

Тема 5. Інвенція. Типи підготовки до промови, переваги і недоліки кожного з них.

Концептуальний закон. Процес і способи розробки концепції. Закон моделювання аудиторії. Прогнозування соціально-психологічних ознак. Стратегічний закон. Системна побудова оратором стратегії впливу на аудиторію. Тактичний закон. Психологічні аспекти впливу. Цільова установка оратора. Завдання та надзавдання.

Тема 6. Диспозиція. Архітектоніка промови: вступ, нарація (виклад), розробка (аргументація), заключна частина. Варіанти схеми. Вступ: види та функції. Виклад: моделі та методи. Аргументація: структура та види. Логічна культура оратора. Логічні помилки. Заключна частина: типи її побудови. Активізація мисленнєвої та почуттєво-емоційної діяльності аудиторії.

Тема 7. Елокуція. Способи мовленнєвого впливу: прямі і непрямі. Логіка і паралогіка. Фігуративна практика. Фігури. Тропи: метафора, метонімія, іронія та ін. Теорії метафори. Мовленнєвий закон. Алхімія та магія живого слова. Комунікативні якості мовлення: правильність, виразність, багатство, ясність, точність, стислість, доцільність, художня образність. Техніка мовлення. Поради ораторам. Робота над готовим текстом. Репетиція промови. Співвідношення виступу та імпровізації.

Тема 8. Меморія та акція. Меморія: загальна характеристика. Акція. Контакт між оратором і аудиторією. Ораторський шок. Стреси й стресори оратора. Полемічна майстерність оратора. Закон ефективної комунікації. Система дій з метою встановлення і збереження контакту. Невербальна комунікація. Системно-аналітичний закон. Аналіз якості та ефективності продукту мисленнєво-мовленнєвої діяльності. Самоаналіз (рефлексія), аналіз інших виступів. Планування і прогнозування ораторської діяльності. Ефективність та впливовість виступу оратора.

Тема 9. Професійне красномовство. Особливості професійної риторики: традиції та сучасність. Сутність професійної риторики. Риторична культура особистості й суспільства: проблеми й перспективи. Типи і види красномовства.

Держава і спілкування (Платон). Управління державою як риторичний процес. Форми держави як види риторичних взаємодій та переважного права на мовлення: монархія, тиранія, аристократія, демократія, олігархія, охлократія. Їх прояви у сучасних громадсько-мовленнєвих зв'язках. Цілі і завдання професійної риторики. Політичний і громадський діяч як ритор.

Тема 10. Образ оратора-професіонала. Жанри красномовства та їх риторична специфіка. Культура мислення політика-оратора. Культура мислення політика як вмотивоване і нормативне використання мовного матеріалу і мовленнєвих засобів за певних ситуацій професійного спілкування. Специфіка мовлення політика. Компоненти поняття “культура мовлення політика”: культура писемного мовлення, культура публічного усного мовлення. Образ (імідж) оратора-професіонала та індивідуальний риторичний стиль. Елементи театральної педагогіки. Харизма професійного оратора.

Тема 11. Основи полемічного мистецтва. Сутність полеміки та її різновиди. Спільне та відмінне у різновидах полеміки, дискусії, диспуту, суперечки. Мистецтво полеміки.

Етика та етикет полеміста. Риси полемічного стилю. Культура полеміки. Полемічні прийоми. Методи маніпулювання, шляхи їх визначення і подолання. Заборонені прийоми в полеміці. Умови вибору мови і стилю полеміки у різних жанрах красномовства.

Тема 12. Полеміка у різних жанрах красномовства. Доцільність використання емоцій, іронії, сарказму в суперечці, полеміці, дискусії, диспуті тощо. Конструктивізм полеміки, дискусії, диспуту. Живе слово в ефірі: особливості прямого ефіру – монологу, діалогу, полілогу.

5. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, письмовий контроль.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною системою, у тому числі: перший рубіжний контроль – 50 балів, другий рубіжний контроль – 50 балів.

Семестровий залік полягає в оцінці рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу на лекційних, практичних, семінарських або лабораторних заняттях і виконання індивідуальних завдань за стобальною та дворівневою («зараховано», «не зараховано») та шкалою ЄКТС результатів навчання.

Література

Основна

1. Абрамович С. Д. Риторика: *навч. посіб.* / С. Д. Абрамович М. Ю. Чікарькова. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: *Навч. посіб.* К., 2003. 608 с.
3. Винославська О. В. Функції та структура спілкування. Психологія: *навч. посібник.* К. : ІНКОС, 2005. 352 с.
4. Каравець Р.С. Ораторське мистецтво: підручник К, 2018. 216 с.
5. Колотілова Н. А. Риторика: *навч. посібн.* К.: Центр учб. літератури, 2007. 232 с
6. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. 572 с.
7. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. К., 2003. 311 с.
8. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посіб. К., 2019. 625 с.
9. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: *навч. посіб.* К.: Кондор, 2010. 181 с.
10. Сагач Г. М. Ділова риторика: Мистецтво риторичної комунікації. К., 2003.
11. Сагач Г. М. Риторичний квітник: афористичний золотослів. К., 2004.

Додаткова:

1. Єлісєвенко Ю.П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення: навч. посіб.; [за ред. В. В. Різуна] К.: Атака, 2008. 204 с.
2. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. – Харків: Фабула, 2019. – 304 с.
3. Дебати. *Методичні рекомендації щодо ведення дебатів* К., 2001. 102 с.
4. Зубенко Л. Г., Немцов В. Д. Культура ділового спілкування. К., 2000. 350 с.
5. Капська А.Й. Виразне читання. Практичні і лабораторні заняття: навч. посіб. К.: Вища шк., 1990. 175 с
6. Олефіренко Володимир. Княгиня риторики. К., 2002. 79 с.
7. Онуфрієнко Г. С. Навчальний українсько-російський словник риторичної термінології. Запоріжжя, 1998. 22 с.
8. Корніяк О. М. Мистецтво гречності. Чи вміємо ми себе поводити? К. : Либідь, 1995. 93 с.
9. Меш Г. Ш. 10 уроків ораторської майстерності тим, хто вчиться виступати публічно. К., 1993.
10. Молдован В.В. Судова риторика. К., 2020. 496 с.
11. Платон. Діалоги / Платон [пер. з давньогрец.]; Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Х.: Фоліо, 2008. 349 с.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи. Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.